

Т.Л. Лузан,
головний консультант
відділу організаційного
забезпечення проходження
державної служби управління
кадрової роботи
Верховного Суду України

С.В. Сенік,
доцент кафедри цивільного
права та процесу
Львівського національного
університету
імені Івана Франка,
кандидат юридичних наук

Summary

The authors reveal the grounds necessary to exercise the right to appeal in commercial proceedings, procedure and time limits for appeal, form and content of appeal complaint; they consider the reasons and consequences of returning complaint to the applicant and of refusal to accept it

Здійснення права на апеляційне оскарження судових рішень у господарському судочинстві

Відповідно до положень господарського процесуального законодавства повноваженнями щодо перевірки правильності розгляду справи місцевим господарським судом та усунення допущених помилок наділені апеляційна та касаційна інстанції, а також Верховний Суд України.

Саме на другу — апеляційну — інстанцію припадає основний обсяг роботи з перегляду судових рішень. Право на подання апеляційної скарги на судові рішення є однією із гарантій, що забезпечують захист порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів. Ця стаття присвячена питанням, пов'язаним із здійсненням права на апеляційне оскарження в господарському судочинстві.

Д.М. Притика звертає увагу, що «при здійсненні правосуддя основна роль належить суду першої інстанції, який за результатами судового розгляду повинен ухвалити законне та обґрунтоване рішення. Рішення, що не відповідає вимогам закону і обставинам справи, є таким, яке ущемляє права та інтереси підприємств і організацій, отже, не відповідає основним засадам судочинства і завданням господарського суду»¹.

Апеляція є одним із способів перевірки судового акта в повному обсязі: стосується як встановлення фактичних обставин у справі, так і правильності застосування процесуального і матеріального законів

У нормах Конституції та законів України втілені ідеї про те, що справедливе судочинство не може обійтися без спеціального способу виправлення судових помилок судами апеляційної та касаційної інстанцій².

Апеляція (від лат. *appellatio* — звернення) — один із видів оскарження судових рішень, що не набрали законної сили, з метою виправлення судових помилок. Апеляція є одним із способів перевірки судового акта в повному обсязі: стосується як встановлення фактичних обставин у справі, так і правильності застосування процесуального і матеріального законів. Апеляційний господарський суд наділений повноваженнями з усунення порушень щодо встановлених судом фактів та порушень або неправильного застосування норм матеріального чи процесуального права й ухвалення нового рішення. У зв'язку з цим, апеляційна інстанція

¹ Притика Д.М., Тітов М.І., Щербина В.С. та ін. Арбітражний процес: Навч. посіб. — Х., 2001. — С. 147.

² Див.: Господарське судочинство: подальше його вдосконалення та проблемні питання розгляду спорів, пов'язаних із державним регулюванням економічних відносин // Матеріали науково-практичної конференції 20—21 жовтня 2004 р. — Х., 2004. — С. 21.

не має права направляти справу на новий розгляд до місцевого господарського суду.

Т.В. Степанова та О.А. Ломакіна зазначають, що «завданням апеляції є перевірка законності й обґрунтованості рішень і ухвал, що не набрали законної сили, і тим самим недопущення набуття законної сили та виконання помилкових судових актів»³.

Для здійснення права на апеляційне оскарження необхідно дотримуватися: 1) процесуальних передумов — подання апеляційної скарги на судові рішення, що підлягає оскарженню, особою, яка наділена правом апеляційного оскарження у межах строку, передбаченого Господарським процесуальним кодексом України; 2) вимог щодо форми, змісту апеляційної скарги, закріплених у законі, та порядку реалізації цього права

Право апеляційного оскарження є конституційною гарантією захисту прав і законних інтересів учасників господарського процесу та однією з основних засад судочинства, що закріплено у п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції. Вважаємо обґрунтованим визначення І.А. Балюка, що «право апеляційного оскарження судових рішень є правом на порушення діяльності апеляційного господарського суду з перевірки законності та обґрунтованості рішення місцевого господарського суду, яке не набрало законної сили»⁴.

Для здійснення права на апеляційне оскарження необхідно дотримуватися: 1) процесуальних передумов — подання апеляційної скарги на судові рішення, що підлягає оскарженню, особою, яка наділена правом апеляційного оскарження у межах строку, передбаченого Господарським процесуальним кодексом України (далі — ГПК); 2) вимог щодо форми, змісту апеляційної скарги, закріплених у законі, та порядку реалізації цього права.

Передумовами здійснення права на апеляційне оскарження є:

- 1) дотримання строку, встановленого для подання апеляційної скарги;
- 2) подання апеляційної скарги уповноваженою особою;
- 3) подання апеляційної скарги на судові рішення, що підлягає апеляційному оскарженню.

Відповідно до ст. 93 ГПК апеляційна скарга подається на рішення місцевого господарського суду протягом десяти днів, а на ухвалу місце-

вого господарського суду — протягом п'яти днів з дня їх оголошення місцевим господарським судом. У разі якщо в судовому засіданні було оголошено лише вступну та резолютивну частину рішення, зазначений строк обчислюється з дня підписання рішення, оформленого відповідно до ст. 84 цього Кодексу.

У п. 4 ч. 1 ст. 97 ГПК передбачено, що апеляційна скарга повертається апеляційним господарським судом, якщо скаргу подано після закінчення строку, встановленого для її подання, без клопотання про поновлення цього строку або таке клопотання відхилено.

Згідно з ч. 2 ст. 93 ГПК апеляційний господарський суд постановляє ухвалу про повернення апеляційної скарги у випадках, якщо вона подана після закінчення строків, установлених цією статтею, і суд за заявою особи, яка її подала, не знайде підстав для поновлення строку, та незалежно від поважності причини пропуску цього строку — у разі, якщо апеляційна скарга подана прокурором, органом державної влади, органом місцевого самоврядування після спливу одного року з дня оголошення оскаржуваного судового рішення.

Повернення апеляційної скарги — це процесуальна дія, яка припиняє розгляд апеляційної скарги без винесення постанови, та дозволяє повторно звернутися до апеляційного господарського суду після усунення обставин, що перешкоджають розгляду справи. Ці обставини можуть бути усунені заінтересованою особою. Однак пропущення строку без поважних причин є обставиною, що не може бути змінена, а отже усунена заінтересованою особою

Наприклад, ухвалою Севастопольського апеляційного господарського суду від 20 січня 2012 р. у справі №2-6/17808-2007 апеляційну скаргу було повернуто відповідачу. Оскільки станом на 20 січня 2012 р. (прийняття апеляційним судом даної ухвали до провадження) діяла нова редакція першого речення ч. 2 ст. 93 ГПК, відповідно до якої апеляційний суд був зобов'язаний застосувати саме цю редакцію процесуального закону, розглядаючи заяву про поновлення пропущеного процесуального строку на оскарження рішення суду, що вступило в законну силу⁵.

Повернення апеляційної скарги — це процесуальна дія, яка припиняє розгляд апеляційної скарги без винесення постанови, та дозволяє повторно звернутися до апеляційного господар-

³ Степанова Т., Ломакіна О. Сутність апеляційного оскарження та право на апеляцію // Підприємництво, господарство і право. — 2008. — №2. — С. 40.

⁴ Балюк І.А. Господарське процесуальне право: Навч.-метод. посібн. для самост. вивчення дисципліни. — К., 2005. — С. 141.

⁵ Див.: Ухвала Севастопольського апеляційного господарського суду від 20 січня 2012 р. у справі № 52-6/17808-2007 // <http://reyestr.court.gov.ua/Review/21019510>

ського суду після усунення обставин, що перешкоджають розгляду справи. Ці обставини можуть бути усунені заінтересованою особою. Однак пропущення строку без поважних причин є обставиною, що не може бути змінена, а отже усунена заінтересованою особою.

Крім того, у ч. 1 ст. 97 ГПК визначено вичерпний перелік підстав повернення апеляційної скарги, а тому апеляційну скаргу може бути повернуто виключно з підстав, визначених у цій статті.

Помилковою є судова практика, якщо суди апеляційної інстанції відмовляють у прийнятті апеляційної скарги, що була попередньо повернута та подана повторно з клопотанням про відновлення строку

Погоджуємось із думкою В.Е. Беяневича, який вказує, якщо апеляційна скарга повернута з мотивів пропуску строку, встановленого для подання апеляційної скарги, «то повторне звернення не допускається, якщо скаржник не додає до нього клопотання про відновлення строку. Якщо ж до апеляційної скарги, що подається повторно, додано клопотання про відновлення строку, апеляційний суд повинен розглянути це клопотання та, у випадку визнання причин пропуску строку поважними, відновити строк і прийняти апеляційну скаргу до розгляду»⁶.

Така правова позиція обґрунтована тим, що це порушення є формальним та може бути усунути, а особа, яка подала апеляційну скаргу після закінчення встановленого строку без клопотання про його відновлення, може повторно звернутися до суду апеляційної інстанції з клопотанням (заявою) про відновлення пропущеного строку, викладеним в апеляційній скарзі чи в окремому документі. Інакше апелянт, який з поважних причин пропустив строк на подання апеляційної скарги, буде позбавлений можливості реалізувати право на апеляційне оскарження.

Вважаємо помилковою судову практику, якщо суди апеляційної інстанції відмовляють у прийнятті апеляційної скарги, що була попередньо повернута та подана повторно з клопотанням про відновлення строку.

Наприклад, постановою Вищого господарського суду України (далі — ВГСУ) від 5 жовтня 2011 р. у справі №50/101 ухвалу Київського апеляційного господарського суду від 1 серпня 2011 р. про відмову в прийнятті апеляційної скарги Житлово-будівельного кооперативу «Академіч-

ний-16» на рішення Господарського суду м. Києва від 27 квітня 2011 р. у справі №50/101 залишено без змін.

Як вбачається зі змісту оскаржуваної ухвали апеляційної інстанції, суд, відмовляючи в прийнятті апеляційної скарги, виходив з того, що апеляційна скарга відповідача подана повторно після її повернення без розгляду на підставі п. 4 ч. 1 ст. 97 ГПК⁷.

У п. 6 постанови Пленуму ВГСУ від 17 травня 2011 р. № 7 «Про деякі питання практики застосування розділу XII Господарського процесуального кодексу України» (далі — постанова Пленуму від 17 травня 2011 р. № 7) вказано, що «відповідну заяву (клопотання) може бути викладено в апеляційній

скарзі чи в окремому документі, і в останньому випадку її має бути подано одночасно з апеляційною скаргою. Заява розглядається, якщо вона надійшла до винесення ухвали про повернення апеляційної скарги». Наявність або відсутність підстав для задоволення заяви про відновлення пропущеного строку подання апеляційної скарги визначається за правилами ч. 1 ст. 53 ГПК.

Про відновлення або про відмову у відновленні пропущеного строку може зазначатися у відповідній ухвалі як окремому документі (за підписом судді, який розглядав відповідне питання у порядку ч. 2 ст. 93 ГПК) або відповідно в ухвалах (за підписами суддів колегії суддів) про залишення апеляційної скарги без розгляду (ч. 2 ст. 93 ГПК) чи про прийняття її до провадження (ст. 98 ГПК).

З огляду на зазначене можна зробити такі висновки:

1) якщо підстави пропуску строку на подання апеляційної скарги визнані поважними, то апеляційному господарському суду слід відновити пропущений строк, про що зазначити у відповідній ухвалі як окремому документі або в ухвалі про прийняття апеляційної скарги до провадження;

2) у разі подання апеляційної скарги після закінчення строку, встановленого для її подання, без клопотання про його відновлення апеляційному господарському суду слід постановляти ухвалу про повернення апеляційної скарги. Якщо особа повторно звертається із цією ж апеляційною скаргою без клопотання (заяви) про відновлення пропущеного строку — апеляційному господарському суду слід постановляти ухвалу про відмову у прийнятті апеляційної скарги;

⁶ Беяневич В.Е. Господарський процесуальний кодекс України: Наук.-практ. комент. — К., 2007. — С. 515.

⁷ Див.: Постанова Вищого господарського суду України від 5 жовтня 2011 р. у справі № 50/101 // <http://reyestr.court.gov.ua/Review/18544284>

3) у разі повторного подання апеляційної скарги після відхилення клопотання про відновлення пропущеного строку або якщо підстави пропуску строку на подання апеляційної скарги будуть визнані неповажними — апеляційному господарському суду слід постановляти ухвалу про відмову у прийнятті апеляційної скарги до розгляду.

Згідно з ч. 1 ст. 91 ГПК правом на апеляційне оскарження судових рішень наділені сторони у справі, прокурор, треті особи, особи, які не брали участь у справі, якщо господарський суд вирішив питання про їх права та обов'язки.

Виходячи із аналізу змісту статей 91, 98 ГПК, видається цілком правильною правова позиція ВГСУ, висловлена у п. 5 постанови Пленуму від 17 травня 2011 р. № 7, — подання апеляційної скарги особою, яка не має права її подавати, виключає перегляд судових актів місцевого господарського суду в апеляційному порядку. У таких випадках апеляційний господарський суд повинен відмовити у прийнятті апеляційної скарги до провадження і винести з цього приводу відповідну ухвалу

Сторони мають безумовне право на апеляційне оскарження незалежно від того, чи брали вони особисту участь у розгляді справи чи ні. Треті особи можуть здійснити своє право на апеляційне оскарження за умови, що вони були допущені у цьому процесуальному статусі до участі у справі ухвалою місцевого господарського суду. Право на подання апеляційної скарги прокурором слід тлумачити у контексті ст. 36-1 Закону від 5 листопада 1991 р. № 1789-ХІІ «Про прокуратуру», згідно з якою формами представництва прокуратурою інтересів громадянина або держави в суді є:

звернення до суду з позовами або заявами про захист прав і свобод іншої особи, невизначеного кола осіб, прав юридичних осіб, коли порушуються інтереси держави, або про визнання незаконними правових актів, дій чи рішень органів і посадових осіб;

участь у розгляді судами справ;

внесення апеляційної, касаційної скарги на судові рішення або заяви про їх перегляд за нововиявленими обставинами, заяви про перегляд Верховним Судом України судового рішення.

З метою вирішення питання наявності підстав для внесення апеляційної чи касаційної скарги, заяви про перегляд судових рішень Верховним Судом України, заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами у справі, розглянутій без участі прокурора, прокурор має право знайомитися з матеріалами

справи в суді, робити виписки з неї, отримувати копії документів, що знаходяться у справі.

Прокурор самостійно визначає підстави для представництва у судах, форму його здійснення і може здійснювати представництво на будь-якій стадії судочинства в порядку, передбаченому процесуальним законом.

Зазначимо, що відповідно до Закону від 18 вересня 2012 р. № 5288-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань удосконалення діяльності прокуратури» (набирає чинності з 1 грудня 2012 р.) з метою представництва громадянина або держави прокурор має

право в порядку, передбаченому процесуальним законом:

звертатися до суду з позовами (заявами, поданнями);

вступати у справу, порушену за позовами (заявами, поданнями) інших осіб, на будь-якому етапі розгляду;

ініціювати перегляд судових рішень, у тому числі у справі, порушеній за позовом (заявою, поданням) іншої особи;

брати участь у розгляді справи.

Умовою здійснення права на апеляційне оскарження судового рішення особою, яка не брала участь у справі, є наявність у резолютивній частині судового рішення положень, де суд вирішив питання про її права та обов'язки.

Виходячи із аналізу змісту статей 91, 98 ГПК, видається цілком правильною правова позиція ВГСУ, висловлена у п. 5 постанови Пленуму від 17 травня 2011 р. № 7, — подання апеляційної скарги особою, яка не має права її подавати, виключає перегляд судових актів місцевого господарського суду в апеляційному порядку. У таких випадках апеляційний господарський суд повинен відмовити у прийнятті апеляційної скарги до провадження і винести з цього приводу відповідну ухвалу.

Об'єктом апеляційного оскарження є усі рішення місцевого господарського суду, які не набрали законної сили. Оскарженню підлягає як усє рішення суду першої інстанції, так і його частина.

Вичерпний перелік ухвал місцевого господарського суду, що можуть бути оскаржені окремо від рішення цього суду, визначений у ст. 106 ГПК. Згідно з ч. 2 ст. 106 ГПК у разі подання апеляційної скарги на ухвалу, що не підлягає оскарженню окремо від рішення суду, місцевий господарський суд повертає її заявнику, про що постановляє ухвалу, яка не підлягає оскарженню. Крім цього,

ВГСУ у п. 10 постанови Пленуму від 17 травня 2011 р. № 7 вказав, що у разі помилкового прийняття апеляційним господарським судом до провадження скарги на ухвалу, що не підлягає оскарженню окремо від рішення суду, таке провадження підлягає припиненню на підставі частин 1 та 2 ст. 106 ГПК.

Здійснення права на апеляційне оскарження відбувається з дотриманням вимог щодо форми та змісту апеляційної скарги, а також порядку реалізації даного права

Вважаємо, що і норма ГПК, і правова позиція ВГСУ суперечать чинному господарському процесуальному законодавству.

По-перше, на нашу думку, ч. 2 ст. 106 ГПК необхідно змінити в частині визначення інстанції, яка вирішує питання про прийняття до провадження апеляційної скарги, що подана на ухвалу, яка не може бути оскаржена окремо від рішення суду. Це питання має вирішувати не місцевий, а апеляційний господарський суд, оскільки усі питання, пов'язані із прийняттям апеляційних скарг, належать до компетенції апеляційної інстанції.

По-друге, якщо ВГСУ у постанові Пленуму від 17 травня 2011 р. № 7 зазначає, що «у разі помилкового прийняття апеляційним господарським судом до провадження скарги на ухвалу, що не підлягає оскарженню окремо від рішення суду, таке провадження підлягає припиненню», тоді логічним та правильним процесуальним наслідком з'ясування цієї обставини при прийнятті апеляційної скарги було б постановлення ухвали про відмову у прийнятті апеляційної скарги до провадження, а не про повернення апеляційної скарги. На користь нашої правової позиції свідчить і правовий наслідок такої процесуальної дії, як повернення апеляційної скарги — це можливість повторного звернення з такою ж скаргою. А в цьому випадку особа не має права повторно звертатись із скаргою на ухвалу, оскільки вона не підлягає оскарженню окремо від рішення суду.

Здійснення права на апеляційне оскарження відбувається з дотриманням вимог щодо форми та змісту апеляційної скарги, а також порядку реалізації даного права.

Апеляційна скарга — це письмово оформлена вимога особи, яка наділена правом на апеляційне оскарження, подана у межах строку та у порядку, визначених законом, до апеляційного господарського суду на предмет перевірки законності й обґрунтованості судового рішення місцевого господарського суду, що не набрало законної сили.

У ГПК чітко визначені вимоги до форми та змісту апеляційної скарги, до її належного оформлення (ст. 94). Суть апеляційної скарги полягає в обґрунтуванні незгоди з судовим рішенням господарського суду першої інстанції. В апеляційному порядку можуть бути оскаржені і фактичні обставини справи, і питання застосування права в широкому його розумінні. Цим визначається зміст скарги й аргументація, що наводиться на підтвердження підстав оскарження судового рішення. Особа, яка подає апеляційну скаргу, повинна підтвердити свою позицію та ті вимоги, які вона пред'являє, а також дати аналіз доказів, що є у справі. Якщо до скарги додаються додаткові докази, то повинна бути підтверджена для апеляційного суду неможливість їх подання до суду першої інстанції з поважних причин.

В.В. Ярков підкреслює, що «важливе місце в апеляційній скарзі займають правові аргументи з посиланням на законодавство. Завдання апеляційної інстанції полягає в ухваленні рішення, що відповідає існуючому в судовій практиці розумінню і застосуванню господарськими судами норм права на основі однакового їх тлумачення. Тому у разі оскарження рішення в частині застосування правових норм доводи про неправильні висновки суду першої інстанції в цій частині вельми суттєві»⁸.

Виходячи зі змісту ч. 3 ст. 101 ГПК, апеляційна скарга повинна містити заперечення на рішення тільки в частині тих вимог, що були предметом розгляду в суді першої інстанції.

Згідно з ч. 2 ст. 91 ГПК апеляційна скарга подається через місцевий господарський суд, який розглянув справу.

У ст. 97 ГПК визначені випадки, коли апеляційна скарга не повинна прийматися до розгляду апеляційним судом. «Ці випадки є обставинами, пов'язаними з дефектами форми, а також виявленням особи, яка подала апеляційну скаргу, відкликати скаргу»⁹.

Перелік підстав для повернення апеляційної скарги є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає. Отже, повернення апеляційної скарги з інших підстав не допускається. Виходячи із зазначеного вище, пункти 1, 2 і 3 ч. 1 ст. 97 ГПК стосуються недотримання змісту апеляційної скарги і є підставами для її повернення. Хоча, на нашу думку, недотримання вимог ч. 1 ст. 97 ГПК

⁸ Арбитражный процесс: Учебник / Отв. ред. В.В. Ярков. — 3-е изд., перераб. и доп. — М., 2008. — С. 557—561. (Переклад авторіє).

⁹ Беляневич В.Е. Значч. праця. — С. 511.

щодо змісту апеляційної скарги у всіх випадках має бути підставою для її повернення (наприклад, неправильне зазначення найменування апеляційного господарського суду, до якого подається скарга, тощо).

Здійснення уповноваженою особою права на апеляційне оскарження судового рішення в господарському судочинстві зобов'язує апеляційний господарський суд до вчинення відповідних процесуальних дій.

ГПК наводить лише вичерпний перелік підстав для повернення апеляційної скарги. Натомість повноваження апеляційного господарського суду відмовляти у прийнятті апеляційної скарги передбачено без визначення переліку підстав для його реалізації

Виходячи із положень ГПК, можна зробити висновок, що апеляційний господарський суд, вирішуючи питання про прийняття апеляційної скарги до провадження, вчиняє одну із таких процесуальних дій: 1) виносить ухвалу про прийняття апеляційної скарги до провадження (ч. 1 ст. 98 ГПК); 2) повертає апеляційну скаргу (ст. 97 ГПК); 3) відмовляє у прийнятті апеляційної скарги до провадження (ч. 1 ст. 98 ГПК).

Разом із тим, підкреслимо, що ГПК наводить лише вичерпний перелік підстав для повернення апеляційної скарги. Натомість повноваження апеляційного господарського суду відмовляти у прийнятті апеляційної скарги передбачено без визначення переліку підстав для його реалізації.

У контексті цього питання зазначимо, що у ч. 1 ст. 129 Конституції передбачено, що судді при здійсненні правосуддя незалежні і підкоряються лише закону.

С.Ф. Демченко у своїх працях, зазначаючи, що верховенство правового закону виключає дуалістичну чи множинну правову основу, наголошує на винятковості правового закону, оскільки жодний інший акт не може мати верховенства в праві, а законодавець — Верховна Рада України — не може цілком передоручити свої права та обов'язки іншому органу через особливу відповідальність

за прийняття рішень особливого для суспільства та держави значення¹⁰. Встановити дійсну юридичну рівновагу між учасниками правовідносин у процесі судового розгляду, на думку науковця, можливо, якщо судді додержуватимуться принципу верховенства правового закону та коли діятиме механізм забезпечення цього принципу¹¹. Отже, суддя, ухвалюючи судові рішення, з метою ефективного забезпечення захисту порушених або оспорюваних прав та охоронюваних законом інтересів заінтересованих осіб зобов'язаний керуватися законом, а не актами тлумачення права.

Слушною з цього приводу є думка Т.В. Степанової, яка зазначає, що при внесенні пропозицій з удосконалення законодавства щодо апеляційного провадження доречно також ввести інститут відмови в прийнятті апеляційної скарги (наприклад, якщо скаргу подає особа, яка не є учасником справи — експерт та ін.)¹². Загалом погоджуючись із висловленою думкою, зазначимо, що мова має йти не про введення інституту відмови у прийнятті апеляційної скарги, що передбачений ст. 98 ГПК, а про включення до ГПК норми, яка передбачала б вичерпний перелік підстав для відмови у прийнятті апеляційної скарги до провадження.

Таким чином:

– правовим наслідком відсутності права на апеляційне оскарження є постановлення ухвали про відмову у прийнятті апеляційної скарги і повторне її подання неможливе;

– правовим наслідком неналежного здійснення права на апеляційне оскарження є постановлення ухвали про повернення апеляційної скарги, що не перешкоджає повторному зверненню до апеляційного господарського суду після усунення допущених недоліків.

¹⁰ Див.: Демченко С.Ф. Теоретичні аспекти становлення і розвитку економічного судочинства в Україні. — К., 2009. — С. 145—146.

¹¹ Див.: Демченко С.Ф. Теоретико-методологічні засади ефективності господарського судочинства. — К., 2009. — С. 272.

¹² Див.: Степанова Т.В. Окремі питання апеляційного оскарження в господарському судочинстві (стосовно перегляду рішень у разі відновлення пропущеного строку) // Вісник господарського судочинства. — 2003. — № 3. — С. 206—209.